

BULÁNYI GYÖRGY

A BOKOR KÍVÜLRŐL, BELÜLRŐL: MÚLT, JELEN JÖVŐ

I. MI A BOKOR?

1.1 A Bokor látásom szerint

E részben nem azt mondanám el, hogy mi volt idáig a Bokor, mi a mostani pillanatban, s mi lesz, vagy minek szeretném a jövőben. „Sub specie aeternitatis”, vagy magyarul szólván: Isten általam kinyomozhatónak vélt szándékai szerint kísérek meg válaszolni a nagybetűs címben - Mi a Bokor?- feltett kérdésre.

Közösség

Mindenekelőtt állítok róla négy kifejezést: közösség, intézmény, szervezet, rend. Meghatározom ezeket a kifejezéseket. „Közösségről beszélek, ha a hat dinamikus alkotóelem (cél, törvény, funkció, szerepkör, szankció ill. szanktificáció, köztulajdon - vö.: A jézusi célkitűzés szociológiai elemei - A második hullám Bp. 1990 36. o.) elsejére, a célkitűzésre gondolok. Intézményről beszélek, ha mind a hat dinamikus alkotóelemre tekintek. Szervezetről beszélek, ha a funkciók egymásra épülő szintjeit tartom szem előtt. Rendről beszélek, amikor az intézményben, szervezetben kibontakozó közösségnek azokra a törvényeire, illemszabályaira gondolok, amelyek egy közösség életét sajátossá formálják. (Egyházrend – Erény-e az engedelmisség? Luzern 1989 15. o.)

Egyház

Ezek után fel kell tennem a kérdést: Egyház-e a Bokor? E kérdés megválaszolásához meg kell mondanom, mit értek egyházon. Olyan közösséget, amely a jézusi célkitűzést hordozza, s a „jézusinak „megfelelően bontja ki a közösség életmegnyilvánulásának már említett további öt dinamikus létkategóriáját is. Ezek után már csak a közösséget kell meghatároznom, hogy a félreértéseknek és a félrehallásoknak lehetőleg elejét vegyük. Szemben a sokasággal, amely nem együttélés csak együttlevés (pl. buszra várók, és szemben az osztállyal, pl. Trabant tulajdonosok), amely sem együttélés, sem együttlevés, hanem csak bizonyos közös vonásokat hordozó személyek összessége - a közösség a közösséget alkotó személyek céltól irányított és tartós, azaz a megszűnés nélküli együttműködése. Az adott meghatározások alapján a Bokor minden egyes közössége, s ezen közösségek „Bokornak,, nevezett összessége is egyháznak mondandó.

Felekezet

A következő kérdés, amire ezek után válaszolnom kell: Felekezet-e a Bokor? Megint meghatározásra van szükségünk: Mi a felekezet? A felekezetet a jézusi célkitűzést szolgálni kívánó olyan közösség alkotja, amely el-

határolja magát egyéb közösségektől, amelyek szintén a jézusi célkitűzést kívánják szolgálni. Mivel a Bokor csak eszmecserére hajlandó, azaz csupán nézetektől határolja el magát, de sohasem az ezen nézeteket hordozó személyektől s azok közösségétől, ezért a Bokor nem felekezet.

A következő kérdés: Rész-e a Bokor valamelyik felekezetnek? A Bokor egésze aligha. Csak abban az esetben lehetne a Bokor egésze valamelyik felekezetnek a része, részegysége, ha a Bokor minden egyes tagja egy és ugyanazon felekezethez tartozna.

Mivel azonban a Bokor közösségeibe különböző felekezetekhez tartozó személyek élnek, nem mondhatjuk hogy a Bokor része, részegysége egy adott felekezetnek. Ha mégis „Bokor Katolikus Bázisközösség” néven ismernek bennünket, ez a megnevezési pontatlanság abból magyarázódik, hogy a katolikus felekezethez tartozó személyek hívták életre a Bokrot, s a Bokor tagjainak többsége ma is a katolikus felekezet tagjának tudja magát. A Bokor még abban az esetben sem felekezet, ha a Bokor tagjai között vannak olyanok, akik egyetlen felekezethez tartozónak sem érzik magukat, és vallási hovatartozásukat illetően a Bokron kívül nem tudnak egyebet mondani. Azért nem felekezet a Bokor ebben az esetben sem, mert nem ambicionáljuk, hogy a tagok kizárólag a Bokorhoz tartozzanak, és ezenfelül ne legyenek tagjai egyetlen vallási felekezetnek sem.

Többet is kell mondanunk. A bokor ambicionálja - bár nem presszionálja -, hogy a Bokor tagjai lehetőleg tartozzanak valamelyik felekezethez. Miért? A válasz egyszerű. Ha nem így járna el a Bokor, Isten sem menthetné meg attól, hogy felekezetté váljék. Miért lenne ez olyan nagy baj? A felekezet, az valami rossz? Hát igen, rossz. Miért? Mert elhatárolódásból született, s az elhatárolódás bárkitől, akárkitől is - rossz. Miért rossz? Mert a szeretet nem ismer elhatárolódást. A felekezet rendre válás eredménye, és minden válás a szeretet csődje. Akkor is, ha nem váltam el, csak kilöktek. A kilökö szívében biztosan megfogyatkozott a szeretet, s nagy a valószínűsége annak, hogy a kilökötteknek, azaz az új és más felekezetté „kényszerítetteknek” is meg fog fogyatkozni a szívében a szeretet a kilökök és az azok leszármazottai iránt.

Közös nevező

Gondolom, a fentebbiekből eléggé nyilvánvaló, hogy a Bokor olyan közösség, amely szívesen lát bármely felekezethez tartozó személyeket, akik azonosulni akarnak a jézusi célkitűzéssel. Ezt tovább tágitva: szívesen lát bármely valláshoz (mohamedán, zsidó, egyéb) tartozó vagy akár egyetlen valláshoz sem tartozó, s magát akár agnóosztikusnak, vagy ateistának valló személyt is, ha az azonosulni tud a jézusi célkitűzéssel. A Bokor tehát olyan közösség, melynek tagjai akármit is írhatnak a lételméleti megállapításokat tevő „számlálóba”. A Bokor olyan közösség, melynek tagjai elviselik, hogy Bokortársaik különböző válaszokat adnak a 'Mi az, ami van?'

kérdésére. Közössé és közösséggé a Bokor tagjait az teszi, hogy vállalják a jézusi célkitűzést közös nevezőjüknek, amely célkitűzés bele van írva az emberi természetbe, s amely a 'Mi az, ami kell?' kérdésre válaszol. E közös nevező tartalmát sokféleképpen fogalmazhatjuk. Jézust idézve így: „Amit szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük” /Mt. 7,12/. Korszerűbb megfogalmazásban: Akarjátok kivétel nélkül minden embert odaültetni az élet asztalához.

Jézus bokrot alapított?

Az emberiség eddig vallásokba, felekezetekbe szerveződött, esetleg szabadkőműves páholyokba, ateista pártokba. Közös vonásuk e szerveződéseknek, hogy mindegyikük közös számlálóra és közös nevezőre törekedett. Van-e történelmi előzménye, példája annak a bokorizmusnak, amely szabadon kívánja hagyni, hogy ki mit gondol a lét kérdéseire adható, de ugyanakkor egyértelműen nehezen igazolható válaszairól, s kizárólag az emberi lelkiismerettől egyértelműen etikusnak igazolt és fent megfogalmazott válaszrendszerében kíván egyöntetűséget, közös Krédót? Úgy tetszik, hogy van. Jézus elismerőleg szolt a maga vallási közösségéhez nem tartozó kananita asszonyról, a szír Námánról, a szareptai özvegyről, Jónás próféta ninivei embereiről, Dél királynőjéről, a kafarnaumi pogány századosról, akiknek kilátásba helyezte, hogy Isten is elismeri őket. Úgy tetszik tehát, hogy van történelmi előzményünk, mert Jézus nem kívánt sem új vallást, sem új zsidó felekezetet létrehozni (B. Gy.: Egyetlen Szövetség? Kar. Aj. 1988/6 - 154. kötet: A „szövetség” Jézus ajkán 1819 o.). A tényállást talán így lehetne a legegyszerűbben kifejezni: Jézus nem egyházat hozott létre, hanem csak bokrot - a „bokor” pedig jelenti mindazt, amit a fentebbiekben előadtunk róla. Másképpen kifejezve ugyanezt: Jézus megőrizte a maga Templomhoz és Zsinagógához tartozását, mert a Törvényt nem eltörölni, hanem beteljesíteni jött. E beteljesítés céljából a maga Tizenkettőjével „bokrot” hozott létre, melyet kahalnak, Jahve szolgálatába állított közösségnek, magyarul: egyháznak nevezett, s amellyel nem kívánt létrehozni sem új vallást a maga zsidó vallásának lecserélésére, sem új felekezetet a maga zsidó vallásán belül.

A Bokor - ahogyan rajta kívüliek látják

A Bokron kívüliek - egyáltalán is, a Bokor megítélése tekintetében is - nyilvánvalóan sokfélék. Az agnosztikusok és ateisták rokonszenveznek velük, mert a vallások etikailag általában leminősítik őket, a Bokor pedig feltételezi, hogy az ember etikusnak minősülhet, akárminő „számlálót” valljon is. A hatalomgyakorlók, ill. hatalomgyakorlásra törekvők bizonyos fokú tartózkodást mutatnak a Bokorral szemben, ami érthető a Bokornak az erőnemalkalmazásra vonatkozó radikális tanításai folytán. Ami a vallásokhoz tartozó embereket illeti, a

nem keresztények még aligha vettek tudomást a Bokorról. A keresztények közül is inkább csak a nyugatiak észlelték eddig a Bokor létét, a keleti egyházhoz tartozók aligha. A nyugatiak részint protestánsok, részint katolikusok. Ami a protestánsokat illeti, az ökumenikus alapállásúak örömmel üdvözlnek a Bokor Biblián alapulónak megélt tanítását, főleg annak következtében, hogy tapasztalják közünkben a prozelitizmus teljes hiányát: nem akarjuk a körükbe tartozókat a katolikus egyházba csalogatni. Kifejezett rokonszenvre találtunk a hutteriek és kvékerek körében, akik úgy tekintenek bennünkre, mint akik hozzájuk hasonlóan felfedeztük a történelmi kereszténység Jézust elárulásával szemben az evangéliumok, a Hegyibeszéd Jézusát.

Ami a katolikusokat illeti, rokonszenveznek velünk - egyfajta nagyobbára asztalalatti kéznyújtás formájában - a kevésbé hierarchiafüggő katolikusok, s elzárkóznak a hierarchiafüggők. Ami a klérus tagjait illeti, azok - személyi szimpátiájuktól függetlenül - tartják magukat az egyházfegyelemhez: elzárkóznak az együttműködés elől még akkor is, ha titokban nekünk szorítanak.

Külön kategóriának gondolom azokat a katolikusokat, akik Bokorhoz tartozó papok plébániájához tartoznak. Amíg az egyházmegyei hatóság meg nem magyarázza nekik, hogy valami baj van papjuk katolicitásával, őszintén ragaszkodnak hozzá - nyilvánvalóan a pap által nyújtottak értékelésének függvénye szerint alakuló intenzitással. Ha megkapják az említett magyarázatot, képesek 180 fokos fordulatra is; vö. Bandi bácsi korábbi péceli presztízsével s később az egyházközség területén működéstől eltiltással, s ennek - a péceli képviselőtestület részéről történő megszavazásával. Lipien Misi ill. Kocsi Gyuri négy egyházközségének népe viszont - egyelőre úgy látszik - kitart papja mellett a püspök ellenében is. Ha ez a magatartásuk időtállóan bizonyulna, akkor elindulna egy folyamat felekezetükön belül: a katolikusok nem hierarchiafüggő viselkedése, amely minőségileg több és más lenne, mint az eddig tapasztaltak, melyek csak a teljes vagy nem teljes függőséget mutatják.

A Bokor - ahogy saját magát látja

Mélyen megosztott a kép. Első csoport: Nem érdekli őt, miként vélekedik rólunk a hierarchia és a hierarchiafüggő katolikus nép. „Döglött lónak” tekinti a hierarchiafüggő egyházat. Nem törődik azzal, hogy minő strukturális következményei lesznek e szemléletének. Pl. hogy felekezetté alakulunk-e - függetlenül attól, hogy jelen pillanatban van-e ilyesmi szándékában e csoportnak vagy sincs. Lélekben már felekezetétől valamelyest elszakadtnak kell gondolnom e csoportot, bár a templomban nem járáson, adót nem fizetésen túl semmi látványos egyéb magatartás nem tapasztalható részükről. Mindazonáltal csak valamelyest gondolhatom lélekben elszakadtnak őket, mert készségesen tevékenykednek olyan katolikus társaságokban, amelyek a hierarchia és hierarchiafüggő erők nyomatókos kívánsága ellenére is szívesen látják a Bokorhoz tartozók közreműködését soraik-

ban. E csoportba tartozik többek között az az ifjú pár is, amely Bokorhoz tartozó pap igénybevételével katolikus szertartás szerint kíván házasságot kötni, de nem látja értelmét a plébániai anyakönyvezésnek, s nem izgatja őket, hogy a születendő gyermekek katolikus egyházjogilag „törvénytelenek” minősülnek majd a szülők ezen magatartásának következtében.

Második csoport: Elfelé menőben van. Lelkigyakorlatra nem megy, csoportba még jár, vagy bejelenti, hogy táplálkozó csoportba járása egyelőre szünetel, inkább az általa vezetett csoportot tartja meg. Hallatlanul aktív tőlünk magukat elhatároló papok egyházközségi munkájának segítségével. Bokron belüli baráti, lelki vezetői szálakat megszakít. Csoportközi tevékenységektől távol tartja magát. Bokron belüli munkába nem segít bele. Bokorrendezvényeken nem látható. Nincs lelke bejelenteni távozását az évtizedes közös élmények, kapcsolatok, barátságok következtében, de tudatosan szakítgatja a szálakat. Képtelen (még?) csúnyát mondani rólunk, de egyértelmű, hogy végleges leszakadása csak idő kérdése. Harmadik csoport: Egész szívével ragaszkodik katolikus felekezetéhez, készséges áldozatos egyházközségi munkára, de a Bokortartalmakhoz ragaszkodása következtében újból és újból érzi, hogy ott nem kívánatos személy. Előbb-utóbb minden jószándéka ellenére is megszakadnak aktív jellegű kapcsolatai katolikus felekezetével. Jár vasárnaponként templomba és fizeti az egyházi adót. Alighanem ez a legnépesebb csoport. E csoportban vannak olyanok, akik ezt nagyon nehezen viselik, lebénulnak, passzívakká válnak. Többségük viszont elfogadja ezt a helyzetet olyanként, amin nem tud változtatni, és keresi, hogy mi mindent lehetne tennie ily szituációban is.

II. MÚLT, JELEN, JÖVŐ

A Bokor múltja

1945-1948

Három és fél esztendő, mely Kolakovics debreceni látogatásától a katolikus iskolák államosításáig terjed. Vasárnap délelőtti találkozók a debreceni piarista gimnázium egyik osztálytermében, ahol általam felvetett teológiai és magyarságtudományi témákról beszélgetnek 15-18 esztendőös lányok és fiúk, egyetlen csoportban akárhányan, kb. húszan.

1948-1952

Négy esztendő. 1948 nyarán megalakulnak az első csoportok, s elkezdődnek az illegális lelki gyakorlatok. A csoportok alapvető foglalkozási anyaga: a szentírás. Elindul az illegális brosúragyártás folyamata is. Már 1949-ben eljut a munka lelki gyakorlatok tartásának formájában Budapestre, Szegedre, Pécsre, Miskolcra, Győrbe. 1950 nyarától támogatja a munkát az Actio Catholica püspöke is, Endrey Mihály. Együtt dolgozik

velünk a KIOE /munkásfiatalok/, a OL /munkásleányok/, a KALÁSZ /parasztlányok és fiatalasszonyok/. Budapesten papi csoport is alakul. A központi szemináriumban is tarthatok előadást a munkáról, Miskolcon papoknak lelki gyakorlatot, rendtársaimnak pedig három napos bemutatót munkánkról Sik Sándor provinciális elnökletével. A Grösz-per után Endrey visszahúzódik tőlünk. 1952 elején a győri aulában megfogalmazódik: nyilvánvaló, hogy csak azért nem állok le a munkával, mert beszervezték az ÁVO, s az a feladatom, hogy minél többeket lebuktassak. 1952 nyarán már csak egyetlen lelki gyakorlatot tudok tartani: vagy húszan jönnek rá össze az ország minden részéből Debrecenbe. 1952 aug. 28-án letartóztatják a munka országos vezetőit.

1952-1967

A letartóztatást követően az általam ismert közösségek munkája rövidesen elhal. Távolabbi filációkban folyhatik az élet, amelyek úgy érzik, hogy ők láthatatlannak maradtak, mert a börtönben felkeresnek a nyomozók, információkat szerzés céljából („Az elvetett mag kizöldült” - mondják, én meg boldog vagyok), melyekkel nem tudok szolgálni. 1956 elején 60 személyt tartóztatnak le, akiket java részt nem is ismerek, de ezek nem a Regnum kisközösségi munkájából valók. A forradalom alatt szabadulok. A letartóztatásba nem került volt csoporttagok elmondják, hogy képtelenek csoportot összehozni: egy-egy személlyel tudnak beszélgetni, egy-egy fiatalat „hitoktatnak”. Ennek hatására, amikor visszakerülök a börtönbe, elhatározom, hogy én is csak egyes személyekkel, házaspárokkal foglalkozom majd, ha szabadulok, s ha írok is majd valamit, nem teszek indigót az írógéphez. Szabadulásom után közel négy évig csak barátkozom azokkal, akik nem félnek tőlem. Olvasok, de nem írok semmit. Az 1964. évi részleges megegyezés a Vatikán és a pártállam között - változást hoz életembe. Elhatározom, hogy újból megvizsgálom, mit tanít Jézus, mint a negyvenes évek végén tettem. 1964 ősze és 1966 ősze közt folynak az előmunkálatok, melyek mellett lefordítom a Lumen Gentium-ot és a Gaudium et Spes-t. 1966 őszen kezdem gépelni a KIO-t, 1968 őszére készülök el vele. Az újra meglátottak hatására 1968 őszen Jenővel, Ildivel, Zsuzsával (Fiatalkok I) kéthetenként találkozunk négyesben.

1967-1979

1968-ban megalakul az Öregek I, a Papok I, majd az Öregek II csoportja. 1970-ben - 18 esztendő szünet után - újra tarthatok három illegális lelki gyakorlatot. Az 1969. és 1970. év Karaj-előzményei után 1971-ben megjelenik a Karácsonyi Ajándék első kötete. (A kötetek száma évről-évre emelkedik, 1984-ben eljutunk a 100. kötethez.) 1972-ben 19 fővel létrejön az első csoportvezetői lelki gyakorlat. 1973-ban már annyi a lelki gyakorlat tartására a felkérés - kispapoknak is tartok lelki gyakorlatot.

tot -, hogy Lilla és Öcsi megtartják a Bokor első lelki-gyakorlatát, melyet nem pap szolgált. 1974-ben megalakul a KV (két pap - Barna és én/, két öreg /Andi és Jóska/, két fiatal /Ildi és Náci). 1976-ban Lékai bíborossá lesz, s megmagyarázza nekünk, hogy amit akarunk, az túl jó, s nem lesz rá lehetőségünk. Ekkor már együtt dolgozunk a Regnummal. Két ízben is tartom lelki-gyakorlatukat (csak a vezetők lelki-gyakorlatoznak, akik vezetik a táborokat). Lékai ki akar hivatni Rendem által az országból, de Albert provinciális nem hajlandó közvetíteni ezt az igényét a piarista generalíciához. Rómában járva Lékai eretnekhíremet költi, a Budapestre látogató piarista generális pedig magával viszi a KIO, a Merre Menjek? és a Lelkipásztori Marketing gépelt kötetét, átadja azokat Pogginak, Poggi pedig a Klérus Kongregációnak, amely nem talál kifogásolnivalót ez írásokban. Lelki gyakorlatainkat megpróbálják az aulák kiküldöttei (helynök, irodaigazgató) szétugrasztani. 1978-ban püspökkari körlevél állapítja meg a Lelkipásztori Marketing c. írásomból, hogy az megpróbálja a híveket leszakítani a püspökeikről.

1979-1989

1979 őszén Merza Jóska visszaadja katonakönyvét, s öt követően kb. 25 testvérünk kerül börtönbe a katonáskodás megtagadása miatt. A Bokor második hősi korszaka ez, mely tíz évet foglal magában. Eredményeként alighanem senki sem katonáskodik már a Bokor tajgai közül. A „felbujtót” a Helsinki Paktum aláírása következtében a pártállam nem tudja bebörtönözni, s ezért a hierarchia (a hazai és a vatikáni) siet segítségére. Felfüggesztések, nyilvános működés megvonása, kényszernyugdíjazások és áthelyezések korszaka következik 1979 és 1982 között. Felzárkózik hazai püspökeink magatartásához a vatikáni hierarchia: 1983-ban Casaroli (Engedelmeskedjünk püspökeinknek!), 1987-ben Ratzinger /tanításom „téves, veszélyes és félreérthető”!/ - hivatkozva természetesen rendre arra, hogy amit tesznek, az mind a „szentatya jóváhagyásával” történik.

A KV által megtestesített Bokorközpont ügyintézői terheinek csökkentése érdekében 1980-ban a Bokor hat ágra tagozódik, melyek száma aztán évről-évre növekedik. Az 1971-ben megindult Karácsonyi Ajándék évi kötetszáma 1983-ban eléri a 14 kötetre rúgó csúcst. A csoportvezetők száma is száz fölé emelkedik. De megjelennek a bomlástünetek is: több régi paptestvérünk kiválik a Bokorból, s 1989-ben az egyik águnk bejelenti, hogy nem óhajtja képviselteni magát a KV-ban.

A Bokor jelene

A rendszerváltozás óta számítom a jelent. Pozitívumai: Könyvkiadás, Érted vagyok, Tájék, publikálási lehetőség a profán médiákban, a két konferencia, a külföldi katolikus mozgalmakba bekapcsolódás, a hutteriek bennünket felfedezése. Negatívuma: nagyon sok testvérünk megtorpanása, ami abban nyilvánul meg, hogy reménytelen-

né lesz a tanítványgyűjtésben. E tömény sikertelenségek következményének gondolom, hogy egyre többen válnak érdektelenné a Bokor-kocsi összetartásának feladataival szemben (Kit és mit képviseljek, ha szétment a csoportom, ha reményem sincs új halak kihalászására?) sikeresebbek pedig úgy gondolják, hogy őket ne adminisztrálja semmiféle „központ”.

Sikertelenségeink további következményének gondolom, hogy emberhalászás helyett inkább új számlálók konstruálására specializáljuk magunkat, amelyek a történelem bizonyossága szerint - a szeretet egyesítő hatása helyett - mindig szembeállították egymással az embereket. Feszültségek támadnak a Bokorban is az új számlálókat konstruálók és az ezekben az új számlálóknak hinni nem hajlandó Bokortagok között, ami tovább mélyíti a sikertelenségből fakadó alapválságokat.

Nyilvánvalóvá lett, hogy a Vatikán nem akarja a Bokor egyházon belüli helyzetét rendezni. Reménykedik halálomban s a Bokor elhalásában. Komámasszony hol az ollót játszik velünk. Seregély: a Bulányi-ügy a Vatikánra tartozik. Ratzinger: „De hát kedves Atya, nem én ítélem el Önt!” Woytila: Püspökeink mutassanak megbocsátási készséget irántunk, ha megváltoztatjuk nézeteinket. Melyeket? Nem mondják meg. A hazai püspökök nem választak arra a levelemre, amelyben kifejttem, hogy a nekem tulajdonított nézeteket nem képviselem, Ratzinger egyetlen tétele visszavonását sem kívánta, s utolsó szava az volt, hogy úgy írjam alá még egyszer 12 pontos zsinati antológiáját, hogy ne tegyem hozzá én is a magam zsinati idézetét a lelkiismeret tárgyában. Ahogy a Vatikán nem volt hajlandó pardont mondani a Hitlerrel szótértése miatt, ugyanúgy nem hajlandó pardont mondani a magyarországi pártállammal szótértése miatt. Maradunk tehát - az engedetlenek. (Vegyük ezt tudomásul? Kitaróan bombázva őket folyamatosan harcoljunk álláspontjuk megváltoztatásáért?)

A fentiekben félszázadot tekintettem át. Februárban lesz ötven éve, hogy Kolakovics bekukkantott Debrecenbe. Lesz-e következő félszázadunk? Próbáljuk meg előbb megállapítani, miért volt egyáltalán első félszázadunk. Hátha olyan tanulságokat tudunk levonni belőle, amelyek megsúgják nekünk, mi a titka annak, hogy legyen második félszázadunk is.

Az elmúlt félszázad „titka”

Első titok: Eszmei választ adtunk egy bizonyos szempontból az akkor és helyben történelmileg potensnek bizonyuló világnézetnek, a marxizmusnak: Csak a népet akarjátok átölelni, s rakásra gyártjátok ellenségeit, akiket el akartok pusztítani. Ezzel szemben Jézus senkit ki nem zárva mindenkit hív és kész mindenkit magához ölelni... s nem fogy el türelme várni a bűnös megtérésére. Mind ezt nem páholyból teszi, melyben könnyű várni, hanem fizetés nélküli vándortanítóként szolgálva, akinek nincs fejét hova lehajtania, s aki azonosítja magát minden éhezővel, szomjazóval, ruhátlanokkal, az otthontalanokkal, betegekkel és börtönben sínylődőkkel, azaz a nem ki-

váltságosokkal s ugyanakkor jajt kiált a kiváltságosok világára, természetesen anélkül, hogy ezt a jajt hadsegreggel akarná nyomatékosítani.

Kopernikuszi fordulatot végeztünk ezzel. Egyfelől felszámoltuk a nagykonstantini korszak egyik nagy hazugságát: az egyháznak csak az emberek lelki dolgaival kell törődnie, mert a történelem Isten akaratából csak siralomvölgy, de nem az Isten országa, nem a szeretet társadalma megvalósulásának a színtere. A felvilágosodás egyházon kívüli gondolkodóinak kellett felemelnie Jézus zászlaját, s reményt önteni a megalázottak szívébe. Válaszunkkal megszüntettük a szakadékot a vallási felelőtlenség és a pofán felelősség között. Isten nevében magunkara vettük a felelősséget, amikor az istenektetés kritériumává tettük jóléti társadalomban élő magunk számára a tisztességes szegénységet és az éhezők, a harmadik világ megsegítését. Sikra szálltunk - ha még oly szerény eszközökkel is - az egyenlőségért, az új arisztokráciát és új kiváltságoltakat fejlesztő létező szocializmusnak a társadalmában.

Második titok: A kisközösségekben lehetőséget adtunk a társadalomnak, hogy - kockázattal bár - őszinte szót mondhasson és hallhasson. Sikra szálltunk a csak az életünkkel együtt elvehető, a legalapvetőbb szabadságért, a gondolat és véleményt kinyilvánítás szabadságért.

Harmadik titok: Az ötvenes években is, a nyolcvanas években is vállaltuk a fenti két titok szolgálatában a börtönt. Sikra szállva ezzel a minden erőszakról lemondó testvériségért.

Összefoglaló titok: Megtettük, ami egyáltalában elvárható és megtehető volt - a szavunkkal is, életünkkel is közös nevezőre hozva a Hegyibeszédet és a felvilágosodás eszményeit.

A megmaradás „titka”

Tudunk-e a társadalomból embereket behalászni a közösségeinkbe, tudunk-e a behalászottakból jézusi emberhalászokat nevelni, akik új és új közösségekbe halásznak új emberhalakat? E kérdésekre adott válaszunkon fordul, hogy lesz-e második ötven esztendőnk. Mi a „titka” annak, hogy az előttünk levő esztendők, az életünk a fenti kérdésekre igennel válaszoljanak?

Előbb elmondom, hogy min nem fordul a siker. Bár az egyházközség a talán legkívánatosabb halastó, amelyből halászhathatunk, az ezekhez a halastavakhoz jutás nem biztosítja a sikert, mert ha „bokorba” kezdünk halászni, az egyházi hatóság - az államhatalom parancsára vagy anélkül - kiveszi kezünkől ezt a halastavat. Ha nem bocsát is el - felfüggesztéssel vagy más formában az egyházi szolgálatból -, oly körülmények közé juttat, amelyekben tapasztalataink szerint hatástalanoknak bizonyulunk. Ma is van még a Bokornak kb. 25 hivatalosan működő papja, s összeszámolhatjuk, hányuknak sikerült tíz vagy ötven évi működés után akárcsak egyetlen csoportvezetőt, emberhalászt kinevelnie annak ellenére, hogy mindegyikükről bizvást feltételezhetjük, hogy e kinevelés ambíciójuk kitüntetett tárgyát képezi. Jézus

sikere sem a templomi és zsinagógai hatóságok támogatásán fordult.

Azt talán mondanom sem kell, hogy mondanivalóink méregfogának kihúzása csak névleges továbbélést biztosítana a Bokornak, mert engedés a 48-ból, a sokat emlegetett „kompromisszumkészség” - amely Istennek hála jelenleg is hiányzik belőlünk - a „bokorizmus”, azaz a tanulmányom első felében megrajzolt bokorgondolat, halálát jelentené. Addig „élünk”, amíg az elmúlt ötven esztendő élettitkai továbbra is egyértelműen meghatároznak minket.

Ezen élettitkok nélkül nincs továbbélés, de az elmúlt 50 esztendő egyszerű lemásolni akarásából sincs. Ha a korábban megkezdetteknek pusztá folytatása elegendő volna a továbbéléshez, fel sem merülne a „hogyan tovább?” kérdése.

Az elmúlt 50 esztendő „összefoglaló titkához” térek vissza: megtettük, ami megtehető volt. Ugyanez a titka az előttünk levő 50 esztendőnek is. Ha kérdéses, hogy lesz-e következő 50 esztendőnk is, csak akkor kérdéses, ha nem tesszük meg azt, ami ma megtehető. Ma is megtehető, hogy közösségbe járunk. Ma is megtehető, hogy harcoljunk az erőnemalkalmazás további társadalmi érvényesüléséért (a hadkötelezettség eltörlése, országunk semlegessége). Ma is megtehető, hogy támogassuk a hazai szegényeket, az utódállamokban élő magyarokat vagy nem magyarokat s főleg a harmadik világ éhezőit - bár egyre többen vallják meg közülünk, hogy a piacgazdálkodás reánk virradása óta náluk üresen marad az éhezők borítéka. Nem ítélünk erről, van mindenkinek lelki ismerete, s Máté 25. fejezetéből jól tudjuk mindnyájan, min fordul, hogy jobbra vagy balra állítódunk.

Van valami viszont, ami az elmúlt 50 esztendő alatt nem volt megtehető, de ma megtehető. Mi ez? Meg van írva az Apostolok Cselekedeteiben: „Senki nem mondott vagyonából semmit sem a magáénak, hanem mindenük közös volt... Nem volt közöttük egyetlen szűkölködő sem, mert akiknek földjük vagy házuk volt, eladták azokat, az eladott javak árát pedig elhozták, és letették az apostolok lábai elé, azután szétosztották mindenkinek úgy, ahogyan szüksége volt rá”/4,32.3435/.

A Szovjetunió összeomlásával 150 esztendőt butult vissza az emberiség. A „szemesnek áll a világ” (magántulajdon, kapitalizmus) törvénye alapján nem lehet megtenni az éhezőket, az élet asztalához nem lehet odaültetni azokat, akinek pedig maga a Teremtő adta oda használatra Bolygónkat. Az említett törvény alapján csak az lehetséges, hogy a mondott szemesek vég nélküli és kilátástalan - vagy nagyon is biztos végkilátású - háborúkban igyekezzenek biztosítani szemességük által megszerzett kiváltságaikat.

Hans Meier bizonyosságot tett nekem Óbudavárott is, Deer Springben is, hogy a „szociális” kérdésnek nincs más megoldása, mint az önként vállalt köztulajdon. Isten a Földet alkalmassá tette arra, hogy megéljünk rajta. Akik vállalják az „életközösséget”, biztosítani tudják azt, ami az élet, az emberhez méltó és az Isten szándéka szerinti

élet fenntartásához szükséges. Akik vállalják, képesek lesznek befogadni minden jelentkezőt, s nekik lakást, ruhát, enni s innivalót, orvosi ellátást, szakmát tanulhatást biztosítani.

Ez az, ami számunkra ma megtehető. Ha ezt nem tesszük meg, Isten nem használhat bennünket. Az ő tolmácsának több a dolga mint közvetíteni az üzenetet, meg is kell valósítania azt. Az ergon theou vár reánk. Ha kell citátum is, citálok: „Az én eledelem az, hogy teljesítem annak akaratát, aki elküldött engem, és bevégezzem az ő munkáját” (teleiósó autou to ergon). Nem elég tudnunk és hirdetni a jézusi törvénytökéletesítést, teljesítenünk is kell azt, és éppen erről szól a teleiósó.

Misztika, istenkapcsolat nélkül persze semmit sem tehet az ember, hiszen a teremtés okán vertikális szövetségben kell állnia minden embernek a maga lelkiismeretén keresztül Istennel. Csak az Atya akaratának teljesítése biztosítja a szövetség fennmaradását, ti. azt, hogy Isten szövetségi hűségére szövetségi hűségünkkel válaszoljunk. „Az Atya, aki bennem marad, végzi a maga munkáit” /Jn 14,10/ - mondja Jézus. Legyünk készek az Atya akaratának teljesítésére, akkor Ő bennünk maradva el fogja végezni azt, amit a történelmi óra tőlünk vár.

Olcóbban nem lehetne misztikáznunk? Nem valószínű. Nem lehet a tanítvány külön Mesterénél. Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak. De megtanultuk, s ha elfelejtettük volna, ismételjük át: örömhír vagy tragédia. Nincs harmadik út. A legelmélyültebb válfaja is csupán álmisztika. Igazi misztika kell: vertikális szövetség, amely osztozásra szólít fel. Igazi misztika, amelyben az osztozni nem akarók meghallják: „Miért mondjátok nekem: Uram, Uram...?”

Óbudavár, 1994. augusztus 6.

HABOS LÁSZLÓ

A KOBRA HARAPÁSAI

„Az erőszak-törvény be nem tartására a szeretet-törvény kötelez.”

(Részlet A törvény című versből)

Az Állami Népeességnyilvántartó Hivatal egy számítógépes adatfeldolgozással foglalkozó munkahelyet telepített a börtönben. Nagy érdeklődéssel ültünk be a rabóba, mely K. Marci Jehova tanúja barátunk gyors és vagány autóvezetésének köszönhetően hamar kivitt minket Robozba. Alapos gonddal elkészített irodai termeket találtunk. Az asztalokon terminálok sorakoztak, ezek vastag kábeleken egy nagy központi számítógéphez voltak csatlakoztatva. A munkáltató egy kedves, megnyerő tekintetű fiatalember volt. Elmagyarázta a ránk váró munka elméleti részét, majd mindezt a gyakorlatban is megmutatta. A lakosság lakcímváltozásainak adatait kellett rögzíteni a számítógépen. Hosszú számsorokat és kódokat bepötyögni a gépbe a lehető leggyorsabban és lehetőleg hibátlanul. Mindenki kapott egy vastag köteggel ezekből az űrlapokból, és megkezdődhetett a munka. Miután végeztünk az előttünk levő mennyiséggel, az űrlapokat továbbadtuk egymásnak, így még egyszer rögzítésre kerültek az adatok. Amikor nem ugyanaz a karakter került leütésre, hangjelzéssel jelezte a gép a hibát. Miután a helyes adat rögzült, lehetett lapozni a következő laphoz. Jó munka kellemes környezetben, és ami a lényeg, nagyszerű kollégákkal, ugyanis néhány Jehova tanúval és balesetes elítélttársal együtt dolgozhattunk: Lici, Jani, Tanci, Szevi, Jancsi és én. Lakhelyünk a régi otthonom, a IV/4-es zárka lett. Hamar otthonossá vált mindannyiunk számára, mondhatnánk „paradicsomi” állapotba kerültünk. Délutánonként ide sietett Józsi is, mivel ez a zárka lett a mi „sásfészkünk”.

A IV/4-es zárka kiemelkedett a többi cella közül, olyan legendás hely volt. Nem őrzött egykor hírhedt gyilkost, vagy később kiemelt szerephez jutott kommunista „elvtársat”, legalábbis nem volt tudomásunk ilyenről. Talán emberemlékezet óta mindig főként Jehova tanúi laktak. Nagyon ügyeltek arra, hogy mindig lakja valamely vezető Tanú, mivel olyan titkos helyek voltak kialakítva ebben a zárkában, ahol „tekintélyes” mennyiségű tiltott irodalmat rejtegettek. Úgyesen álcázták a „raktárt”, nem tudtam én sem, hogy hova tünteti el a felelős azt a vastag mennyiségű anyagot. Igaz, nem is kutattam. Tiszteletben tartottam dolgaikat, vallásukat, életvitelüket, még ha nem is értettem egyet velük jó néhány dologban. Zs. tanár úr volt ekkor már ennek a szintnek a nevelője. Ismert ő minket nagyon jól, és a maga módján tisztelt, elfogadott minket. A mackó külsejű emberben érző szív dobogott. Különös nevelő volt. Óvatosan kellett viselkedni vele.

Úgy közeledtem mindig feléje, hogy igazából ne csökkenjen a köztünk levő távolság. Úgy gondoltam, kriti-